

УДК 316.42:330.131.7

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.63.7>

ФЕНОМЕН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Майя Горбуля

*Запорізький національний університет,
Інженерний навчально-науковий інститут імені Ю. М. Потебні,
кафедра управління та адміністрування,
вул. Фанатська, 10, 69006, м. Запоріжжя, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-8514-0672>*

У статті здійснено соціально-філософський аналіз фінансово-економічної стійкості як ключового чинника сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій. **Метою дослідження** є теоретико-філософський аналіз фінансово-економічної стійкості як ключового чинника сталого розвитку в умовах глобалізаційних трансформацій, а також формування концептуальної моделі інтеграції економічних, соціальних і ціннісних вимірів стабільності для забезпечення ефективного управління розвитком суспільства. **Методологія дослідження.** Дослідження фінансово-економічної стійкості в умовах глобалізаційних трансформацій здійснювалося на основі комплексного соціально-філософського підходу, який поєднує економічний, соціальний та ціннісний аналіз. Методологічну основу становлять системний, структурно-функціональний та інституційний підходи, що дозволяють оцінити фінансово-економічну стійкість як складну багатовимірну категорію, що інтегрує економічні, соціальні та етичні виміри. Визначено сутність і основні характеристики фінансово-економічної стійкості в контексті глобалізаційних змін. Проаналізовано взаємозв'язок фінансово-економічної стійкості та принципів сталого розвитку на національному та глобальному рівнях. Досліджено вплив глобалізаційних трансформацій на соціально-економічну стабільність і фінансові системи. Розроблено соціально-філософську модель оцінювання фінансово-економічної стійкості з урахуванням економічних, соціальних та етичних аспектів. Визначено практичні імплікації отриманих результатів для розроблення стратегій забезпечення сталого розвитку та економічної безпеки. Сталий розвиток у дослідженні визначено як стратегію гармонійного поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Показано, що соціально-філософський підхід дозволяє інтегрувати економічні, соціальні та ціннісні виміри сталого розвитку, формуючи комплексну модель управління стійкістю в умовах глобальних змін. Зроблено висновок, що фінансово-економічна стійкість є ключовим чинником забезпечення сталого розвитку, інтегруючи економічні, соціальні та ціннісні виміри у відповідь на виклики глобалізаційних трансформацій.

Ключові слова: фінансово-економічна стійкість, сталий розвиток, глобалізаційні трансформації, онтологізація, аксіологічний підхід.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Фінансово-економічна стійкість набуває особливої значущості в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій, оскільки виступає ключовим фактором забезпечення збалансованого розвитку, здатності суспільства протистояти кризам і сформувати довготривалі механізми стабільності, рівноваги та соціальної безпеки. На тлі зростання турбулентності світової економіки, цифровізації, геополітичних викликів і посилення міждержавної взаємозалежності саме стійкість фінансових систем стає основою ефективної адаптації держав, інституцій та громадян до нових умов. Концепт фінансово-економічної стійкості у соціально-філософському дискурсі розглядається як інтегральна характеристика здатності

економічної системи зберігати функціональну цілісність, самоорганізацію та баланс між внутрішніми й зовнішніми чинниками в умовах глобальних змін. Він поєднує економічні, соціальні та ціннісно-світоглядні виміри, що охоплюють не лише стабільність фінансів та ресурсний потенціал, але й рівень соціальної довіри, ефективність інститутів, адаптивність до ризиків, раціональність управління та орієнтацію на стратегічні цілі сталості. У філософському сенсі фінансово-економічна стійкість виступає проявом гармонійної взаємодії економічних структур і соціальних практик, відображаючи здатність суспільства підтримувати динамічну рівновагу, уникати руйнівних дисбалансів та орієнтуватися на довготривалий розвиток, заснований на принципах раціональності, справедливості та відповідальності.

Фінансово-економічна стійкість у сучасну епоху глобалізаційних трансформацій постає одним із ключових чинників забезпечення сталого розвитку, адже саме вона визначає здатність суспільства, держави та економічних інститутів підтримувати цілісність, безперервність і збалансованість функціонування в умовах динамічних змін та зростання глобальних ризиків. Її актуальність зумовлена посиленням економічних шоків, нестабільністю світових фінансових ринків, цифровізацією управлінських процесів, масштабними геополітичними конфліктами та підвищенням взаємозалежності держав, що формує нову архітектуру світового розвитку. У цих умовах фінансово-економічна стійкість виступає не лише економічною категорією, але й комплексним соціально-філософським феноменом, який охоплює ціннісні, інституційні та цивілізаційні виміри функціонування суспільства.

Концептуалізація фінансово-економічної стійкості передбачає її розуміння як інтегральної здатності економічної системи зберігати рівновагу, адаптивність і функціональну цілісність у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики. У філософському дискурсі цей концепт відображає взаємодію структурних економічних чинників із соціальними смислами, цінностями, нормами та інституціями, які визначають стратегічні орієнтири розвитку. Стійкість розглядається не як статичний стан, а як динамічний процес самоорганізації, здатність соціально-економічної системи до попередження дисбалансів, продуктивної трансформації та збереження ключових параметрів життєздатності. У соціально-філософському вимірі фінансово-економічна стійкість пов'язана з категоріями довіри, соціальної справедливості, економічної безпеки, інституційної зрілості та відповідального управління. Вона втілює гармонійний синтез економічної раціональності й соціальної солідарності, визначаючи можливості суспільства зберігати баланс між розвитком, ризиками та безпекою. Таким чином, фінансово-економічна стійкість постає не лише індикатором ефективності економічної політики, а й фундаментальною умовою сталості соціального життя, формування нової моделі глобального розвитку, орієнтованої на довгострокову стабільність, інклюзивність, екологічність і відповідальність перед майбутніми поколіннями [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. Дослідження фінансово-економічної стійкості в умовах глобалізаційних трансформацій сформували широкий міждисциплінарний дискурс, який охоплює економічні, соціально-філософські та інституційні підходи. Першочергово слід відзначити роботи Дж. Стігліца (США, 2017–2023), який аналізує взаємозалежність глобальної фінансової системи та стійкості національних економік, підкреслюючи необхідність інклюзивних моделей розвитку та зменшення структурних дисбалансів. Вагомий внесок у розуміння стійкості зробив А. Сен (Велика Британія–Індія, 2014–2021), який у своїх працях розкриває категорію «розвитку як свободи» та наголошує на взаємозв'язку між економічною стабільністю, соціальною справедливістю та інституційною відповідальністю. Фундаментальним для філософсько-економічного аналізу є дослідження У. Бека (Німеччина, праці до 2016 р. та посмертні видання 2018–2020), який порушував

питання «суспільства ризику» та необхідності формування адаптивних механізмів у глобалізованому світі. Сучасні концепції стійкості відображені в працях Е. Остром (США, 2010–2020), яка розробила інституційні принципи ефективного управління спільними ресурсами та здатності систем до самоорганізації, що на пряму корелює з поняттям фінансової стійкості. Європейський контекст представлено дослідженнями М. Кастельса (Іспанія – США, 2015–2023), який аналізує мережеву економіку та трансформацію фінансових потоків у цифрову епоху, підкреслюючи роль інформаційної взаємозалежності як фактора стабільності. Значущий внесок у вивчення глобалізаційної динаміки зробив З. Бауман (Польща – Велика Британія, праці до 2017 року та видання 2018–2019), який розглядає «рідку модерність» як середовище, що ускладнює підтримання соціально-економічної рівноваги. Українські дослідження також формують важливий масив наукових підходів. Праці В. Воронкової (Україна, 2020–2024) присвячені філософському аналізу сталого розвитку, цифрових трансформацій і соціальної безпеки, що дозволяє інтерпретувати фінансово-економічну стійкість як ціннісно-світоглядне явище. Варто відзначити внесок О. Бугайчук, В. Мар'єнко, Н. Метеленко, В. Нікітенко, О. Кивлюк (2020–2024), які досліджують макроекономічні засади стійкості, виклики глобальних ринків та напрями структурних реформ з позиції соціально-філософського аналізу. Сукупність цих підходів формує наукове підґрунтя для комплексного соціально-філософського аналізу фінансово-економічної стійкості в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій.

Феномен фінансово-економічної стійкості досліджується в різних наукових дисциплінах, включаючи економіку, фінанси, соціологію та філософію, що дозволяє розглядати його як комплексне явище, яке включає економічні, соціальні та онтологічні виміри. У класичній економічній науці стійкість аналізується через макроекономічні та мікроекономічні показники, як-от рівень ВВП, ліквідність фінансових систем, інвестиційний клімат і державний борг. Філософський підхід розкриває фінансово-економічну стійкість як онтологічну категорію, що характеризує здатність економічних систем зберігати баланс між розвитком та адаптацією до зовнішніх і внутрішніх змін, відображаючи сутність економічного буття, про що писали Bell (1973) і Beck (1992), а сучасні українські дослідники, зокрема О. Бугайчук, А. Крупа та В. Мар'єнко, досліджують вплив цифровізації та технологій штучного інтелекту на формування стійких економічних систем. Останнім часом з'являються міждисциплінарні дослідження, які застосовують моделювання, великі дані та алгоритми штучного інтелекту для оцінювання фінансово-економічної стійкості держав, підприємств і окремих галузей, що дозволяє не лише прогнозувати ризики та кризові сценарії, а й підвищувати адаптивність економічних систем у глобальному середовищі, як показано в роботах Н. Метеленко, О. Кивлюк, В. Нікітенко (2020–2023). Таким чином, дослідження фінансово-економічної стійкості поєднують кількісні та якісні методи, економічні та соціальні параметри, що дозволяє розглядати її як складний, багатовимірний феномен, критично важливий для забезпечення стабільності та сталого розвитку сучасних економічних систем.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Попри зростання кількості економічних та управлінських досліджень фінансово-економічної стійкості, її філософський вимір залишається фрагментарним і недослідженим. Насамперед бракує ґрунтовної онтологізації феномену стійкості, тобто осмислення того, що саме становить її сутність у контексті глобальних трансформацій: чи є вона властивістю системи, що виникає спонтанно, чи результатом цілеспрямованої соціальної конструкції та діяльності інститутів. Недостатньо розкритим є також аксіологічний вимір, зокрема питання про те, які цінності – довіра, справедливість, солідарність, відповідальність – формують основу стійкості та визначають здатність суспільства протистояти

кризам. Сучасні економічні моделі не пояснюють, як моральний капітал, культурні практики та колективні світогляди впливають на підтримання макроекономічної рівноваги. Важливими залишаються філософські питання епістемології стійкості: яким чином ми пізнаємо й вимірюємо фінансово-економічну стійкість, які знання вважаються достовірними та як впливають цифрові алгоритми, великі дані й моделі прогнозування на формування уявлень про стійкість. Не досить осмисленим є також антропологічний складник, тобто роль людини в умовах цифрової економіки: як трансформація праці, автоматизація та алгоритмізація управління змінюють здатність особистості адаптуватися до економічних ризиків і брати участь у підтриманні стійкості. Окремого дослідження потребує філософія ризику та невизначеності: в якому сенсі глобальні фінансові кризи, війни, екологічні катастрофи та цифрові загрози створюють нову онтологію нестабільності, яка вимагає переосмислення базових понять економічної безпеки. Недостатньо розробленим є також питання етики економічного управління, включаючи моральні межі впливу держави та корпорацій на фінансові процеси, відповідальність економічних акторів і справедливість розподілу ресурсів у посткризових умовах. О. Бугайчук відмічає, що цифровізація економіки – це найвищий етап шляху, який виходить далеко за межі застосування технологій та зачіпає фундаментальні зміни в бізнес-моделях, організаційних структурах та корпоративній культурі. Це основа стимулювання зростання промисловості нового покоління, розвитку талантів у галузі цифрових технологій та активного заохочення [4].

Попри значну кількість наукових праць, присвячених фінансово-економічній стійкості, низка важливих аспектів загальної проблеми залишається недостатньо дослідженою. Передусім бракує глибокого соціально-філософського осмислення стійкості як багатовимірного феномену, що інтегрує економічні, соціальні, ціннісні та інституційні чинники й визначає здатність суспільства адаптуватися до глобальних трансформацій. Сучасні підходи здебільшого фокусуються на макроекономічних індикаторах, не розкриваючи її світоглядного та антропоцентричного змісту, зокрема впливу соціальної довіри, морального капіталу, цифрової нерівності та інституційної відповідальності на формування стійкості. Недостатньо вивченою залишається проблема взаємодії фінансово-економічної стійкості з процесами цифровізації, алгоритмізації управління та глобальної мережевої інтеграції, які не лише трансформують функціонування економічних систем, а й змінюють характер соціальних відносин, структуру ризиків і природу економічної безпеки. Також нерозкритими залишаються питання пошуку нових моделей стійкості, які поєднували б раціональність економічних механізмів із принципами соціальної справедливості, екологічної відповідальності та сталого розвитку, що є критично важливим в умовах посткризових та воєнних викликів. Не досить системно проаналізовано роль держави, глобальних інституцій та локальних спільнот у забезпеченні стійкості як процесу співдії, а не лише управління. Саме ці невирішені аспекти – світоглядні засади стійкості, її ціннісно-інституційні компоненти, вплив цифрових трансформацій та потреба в нових міждисциплінарних моделях – і становлять наукову проблему, розв'язанню якої присвячено цю статтю. Отже, з позиції філософії залишаються нерозкритими світоглядні засади стійкості, її ціннісно-етичні передумови, антропологічні зміни та нові форми раціональності в цифрову епоху – саме ті аспекти, які потребують подальшої глибокої концептуалізації [5].

Метою статті є здійснення комплексного соціально-філософського аналізу фінансово-економічної стійкості як ключового чинника сталого розвитку в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій, з'ясування її теоретико-методологічних засад, структурних компонентів та механізмів формування, а також обґрунтування її значення для забезпечення соціальної стабільності, економічної безпеки та довготривалої суспільної рівноваги.

Результати дослідження

1. Онтологізація феномену фінансово-економічної стійкості та її місце в науковому в дискурсі. В основі онтологізації феномену фінансово-економічної стійкості – її природа, об'єктивна властивість системи, соціальна конструкція, що формується цінностями, інститутами та практиками людської взаємодії. Це питання стосується сутності стійкості: чи вона існує незалежно від людини або ж створюється в процесі економічного та соціального управління. Онтологізація фінансово-економічної стійкості передбачає глибокий філософський аналіз її сутності, структури та місця в соціально-економічному бутті. Цей підхід дозволяє розглядати стійкість не лише як економічну характеристику, що визначається показниками ліквідності, капіталу чи ризиків, а як складну онтологічну категорію, що відображає здатність економічних систем протистояти внутрішнім і зовнішнім шокам, зберігати баланс між розвитком і адаптацією та забезпечувати соціальну рівновагу. Фінансово-економічна стійкість проявляється на макро-, мезо- та мікрорівнях і характеризується динамічністю, здатністю до саморегуляції та взаємозв'язком із соціально-культурними цінностями, як-от довіра, етика і колективні норми. Онтологічний підхід до її дослідження дозволяє виділити фундаментальні принципи існування економічних систем, виявити приховані ризики та розробити стратегії сталого розвитку, які враховують не лише кількісні показники, а й якісні аспекти, що забезпечують життєздатність і довгострокову стабільність. В. Мар'єнко зазначає, що онтологізація відкриває нові горизонти для теоретичного осмислення та практичного застосування економічної стійкості, підкреслюючи її комплексний, інтегративний характер та значну роль у забезпеченні сталого розвитку сучасних економічних і соціальних систем [10, с. 68–80].

Фінансово-економічна стійкість постає як ключовий феномен сучасних економічних систем, що відображає здатність підприємств, організацій і державних структур протистояти внутрішнім та зовнішнім кризовим впливам, забезпечуючи безперервність функціонування, збереження капіталу та ефективність управління ресурсами. Онтологізація цього феномену означає не лише його практичне вивчення у площині економічного менеджменту, фінансів і стратегічного планування, а й філософське осмислення його буття, природи, сутнісних характеристик і причинно-наслідкових зв'язків. Визначення фінансово-економічної стійкості у філософському та економічному контексті передбачає розгляд її як системної властивості економічного суб'єкта, яка проявляється у здатності зберігати життєздатність і функціональну активність за умов змінних зовнішніх і внутрішніх факторів. Такий підхід дозволяє подолати вузькоекономічне трактування стійкості лише як фінансової стабільності, акцентуючи увагу на комплексності, взаємозалежності та динамічності цього явища.

Характеристика фінансово-економічної стійкості включає: 1) системність – здатність економічної системи інтегрувати фінансові, організаційні та соціальні компоненти для забезпечення стабільності; 2) динамічність – можливість адаптації до змін зовнішнього середовища та управлінських впливів; 3) збалансованість – підтримання оптимального співвідношення доходів, витрат і ризиків; 4) Прогностичність – здатність передбачати можливі загрози та формувати механізми їх нейтралізації; 5) сталий розвиток – орієнтація на довгострокові цілі, що поєднують економічну ефективність із соціальною та екологічною відповідальністю. Місце фінансово-економічної стійкості в науковому дискурсі визначається її роллю як фундаментальної категорії, що об'єднує економічну теорію, управлінські практики та філософську рефлексію над соціально-економічними процесами. Вона виступає критерієм ефективності державної та корпоративної політики, показником готовності економічної системи до інновацій, ризик-менеджменту та трансформаційних змін у глобальному та локальному вимірах.

Отже, онтологізація фінансово-економічної стійкості дозволяє не лише глибше зрозуміти її природу, але й підкреслити значення цього феномену для забезпечення сталого розвитку, стратегічного управління та соціально-економічної безпеки сучасного суспільства. В. Воронкова, В. Нікітенко, Н. Метеленко зазначають: «Нині новий виток науково-технічної і промислової революції розвиваються вглиб. Цифрові технології все більше стають провідною силою в забезпеченні фундаментальних змін та всебічної зміни способу мислення, організаційної структури та операційної моделі людського суспільства. Сприяння їх розвитку відкриває нові можливості, а також ставить нові завдання [7, с. 27].

2. Аксиологія феномену фінансово-економічної стійкості включає цінності – довіру, справедливість, відповідальність, інклюзивність, які є фундаментом фінансово-економічної стійкості та визначають стабільність суспільства в умовах глобальної нестабільності. Це питання розкриває, що саме формує стійкість як ціннісну категорію, яку роль відіграє моральний капітал і чи можлива стійкість без соціальної етики. Аксиологія феномену фінансово-економічної стійкості продовжує розкривати глибше значення та роль цінностей у забезпеченні стабільності економічних та соціальних систем. Вона підкреслює, що фінансово-економічна стійкість не є лише технічним або кількісним показником (як-от рівень резервів, ліквідність чи зростання ВВП), а передусім відображає морально-етичні основи суспільства, його здатність до взаємної довіри та справедливого розподілу ресурсів. О. Кивлюк, Г. Гарбар, О. Пунченко відзначають, що філософія сталого розвитку в умовах цифрової трансформації виступає основою збалансованого економічного зростання, соціального добробуту та екологічної стійкості [9, с. 45–54].

У контексті аксиології ключове місце займає моральний капітал, який включає довіру, відповідальність та прозорість у фінансових та економічних взаєминах. Він стає критерієм оцінки стабільності не тільки окремих організацій чи інституцій, а й суспільства загалом. Справедливість формує відчуття законності та рівності, що підвищує соціальну згуртованість, а інклюзивність забезпечує залучення всіх соціальних груп у процеси економічного розвитку, зменшуючи ризики конфліктів і криз. Місце аксиологічного підходу у вивченні фінансово-економічної стійкості полягає в його здатності об'єднати економічні та соціальні виміри: він дозволяє оцінити, наскільки стійкі економічні системи не лише за рахунок матеріальних ресурсів, а й через ціннісні засади, що підтримують довготривалу стабільність. Роль аксиології в цьому процесі полягає у формуванні етичних стандартів поведінки суб'єктів економіки, створенні умов для довготривалої соціально-економічної довіри та розвитку інноваційних механізмів, які підтримують баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю. Таким чином, аксиологічний підхід дозволяє зрозуміти фінансово-економічну стійкість як ціннісно зумовлену категорію, де економічна стабільність і моральна відповідальність суспільства взаємопов'язані та взаємно підсилюють одна одну, особливо в умовах глобальної нестабільності та швидких соціально-економічних трансформацій. Розглянемо плюси та мінуси аксиологічного підходу до фінансово-економічної стійкості.

Плюси: 1. Комплексне розуміння стійкості, що враховує не лише економічні показники, а й моральні, соціальні та етичні цінності, що робить аналіз більш глибинним і цілісним. 2. Сприяння довірі та соціальній згуртованості, в основі якого взаємозв'язок економічної стабільності та моральної відповідальності підвищує довіру громадян та інвесторів. 3. Адаптація до глобальних викликів, оскільки ціннісна орієнтація допомагає стабільно реагувати на соціально-економічні трансформації та глобальні кризи. 4. Профілактика кризових явищ, в основі яких моральна відповідальність у фінансовій діяльності зменшує ризики шахрайства, корупції та дестабілізації.

Мінуси: 1. Суб'єктивність оцінок, оскільки цінності та моральні аспекти можуть трактуватися по-різному в різних суспільствах, що ускладнює стандартизацію підходів. 2. Складність вимірювання, адже економічні показники легко піддаються кількісному аналізу, тоді як моральна відповідальність і довіра – більш абстрактні та важко вимірювані категорії. 3. Можлива конфліктність цінностей, в основі яких – прагнення до економічної ефективності, що може суперечити етичним нормам і створює дилеми для управлінських рішень. 4. Тривалість результатів, оскільки ефект від впровадження ціннісного підходу може проявлятися лише в довгостроковій перспективі, що не завжди узгоджується з потребою швидких економічних рішень.

3. Антропологічні виміри фінансово-економічної стійкості. Антропологічний вимір фінансово-економічної стійкості полягає в розгляді економічної стабільності та фінансової безпеки через призму людської поведінки, ціннісних орієнтацій і соціокультурних практик. Концептуалізація цього феномену передбачає, що стійкість економіки неможлива без урахування індивідуальних і колективних дій людей, їхніх моральних та етичних пріоритетів, довіри до фінансових інститутів і готовності до спільної відповідальності за ресурси. Глумачення антропологічного аспекту фінансово-економічної стійкості зводиться до розуміння її як категорії, що інтегрує економічні, соціальні та культурні чинники, які визначають здатність суспільства протистояти кризам, зберігати економічний баланс і забезпечувати добробут своїх членів. Визначення цього феномену включає акцент на взаємозв'язку між поведінковими моделями людей і стабільністю економічних процесів, підкреслюючи важливість людського фактора у формуванні фінансово-економічної системи.

Характеристика антропологічних вимірів фінансово-економічної стійкості охоплює такі елементи: моральна відповідальність суб'єктів економічної діяльності, рівень довіри та соціальної взаємодії, здатність до адаптації та інноваційної поведінки в умовах нестабільності, а також культурні настанови щодо використання економічних ресурсів. Місце цього аспекту в системі економічних відносин є центральним, оскільки саме людина виступає носієм цінностей і норм, що визначають ефективність і стійкість економічної системи. На думку А. Крупа та В. Мар'єнко, велику роль відіграє вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на цифрову трансформацію суспільства, що сприяє його стабільності [11].

Роль антропологічного виміру полягає в забезпеченні соціальної легітимності економічних процесів, формуванні відповідального ставлення до ресурсів, а також у підтримці довгострокової стабільності через розвиток фінансової культури, освіти та інклюзивної економічної практики. Таким чином, антропологічний підхід дозволяє розглядати фінансово-економічну стійкість не лише як технічну або інституційну категорію, а як інтегральний феномен, де людські цінності, поведінка та соціальні відносини виступають фундаментом стабільного розвитку. Антропологічний підхід до фінансово-економічної стійкості дозволяє розглядати економіку як людський феномен, де центральною одиницею є індивід з його поведінковими моделями, ціннісними орієнтаціями та соціально-культурними практиками. У класичній економічній теорії людина розглядається як «*homo economicus*» – раціональний агент, який прагне максимізувати власну вигоду. Однак антропологічний підхід підкреслює, що економічна поведінка значною мірою визначається соціальними нормами, моральними цінностями, довірою та культурними традиціями, тобто факторами, що виходять за межі чисто раціональної економічної логіки, як зазначають П. Діамандіс та С. Котлер у роботі «Майбутнє ближче, ніж здається. Як технології змінюють бізнес, промисловість і наше життя» [8].

Концептуалізація антропологічного виміру фінансово-економічної стійкості передбачає інтеграцію кількох рівнів: індивідуального, групового та суспільного. На

індивідуальному рівні враховуються мотивації, цінності, схильність до ризику та поведінкові стратегії прийняття економічних рішень. На груповому рівні важливими є соціальні взаємодії, рівень довіри, кооперація та готовність до спільної відповідальності за ресурси. На суспільному рівні аналіз фокусується на культурних настановах, інституційній структурі та механізмах підтримки економічної стабільності.

Тлумачення фінансово-економічної стійкості через антропологічну призму полягає в тому, що економічна стабільність – це не лише результат ефективного функціонування ринків і фінансових інститутів, а й прояв соціальної організованості та ціннісної узгодженості суб'єктів економічних відносин. І. Риждова, О. Павлюк та інші автори відзначають, що стійка економіка неможлива без усвідомлення взаємозв'язку між матеріальними ресурсами, людським та освітнім фактором, де моральна відповідальність, етика і соціальна взаємодія стають невід'ємними елементами економічного процесу [12, с. 144–159].

Характеристика антропологічних вимірів фінансово-економічної стійкості включає: 1) моральну та соціальну відповідальність економічних агентів, які визначають етичний рівень управління ресурсами; 2) довіру та співпрацю як основи економічних взаємин, що формують стабільність і передбачуваність ринку; 3) адаптивність та інноваційну поведінку, що дозволяє реагувати на кризові ситуації та забезпечувати економічний розвиток; 4) культурні та ціннісні орієнтації, що регулюють поведінку людини у фінансових і економічних процесах. Місце антропологічного аспекту в системі економічних відносин є центральним, оскільки саме людина визначає ефективність і стійкість фінансово-економічної системи. Економічні інститути, ринки та механізми регулювання набувають сенсу лише через людські дії, цінності та соціальну взаємодію. Роль антропологічного виміру полягає у формуванні соціально орієнтованих стратегій економічного розвитку, де фінансова стабільність забезпечується не лише інституційними або технічними засобами, а й через розвиток фінансової культури, освіти, інклюзивних практик та довіри. Цей підхід підкреслює, що економіка як система є стійкою тоді, коли її суб'єкти здатні поєднувати власні інтереси з колективними цінностями та відповідальністю за суспільні ресурси.

Таким чином, антропологічний підхід до фінансово-економічної стійкості дозволяє синтезувати класичні економічні моделі раціональної поведінки та сучасні уявлення про соціокультурну і ціннісну природу економіки. Він забезпечує глибше розуміння того, що стабільність і розвиток фінансово-економічної системи можливі лише через взаємодію матеріальних ресурсів і людських цінностей, де економічний успіх і соціальна відповідальність є взаємопов'язаними і взаємопідсилювальними явищами.

Висновки. Фінансово-економічна стійкість у сучасному світі постає не лише як економічна категорія, що відображає здатність фінансової системи, держави чи підприємства підтримувати рівновагу в динамічних умовах, а як багатовимірний соціально-філософський феномен, що безпосередньо впливає на якість життя, соціальну справедливість і перспективи сталого розвитку. Її соціально-філософське осмислення демонструє, що стійкість є інтегрованим результатом взаємодії матеріальних, інституційних та ціннісних засад суспільного буття, в яких переплітаються економічна раціональність, культурні норми, етичні пріоритети та довгострокова стратегічність розвитку.

Проведений аналіз показує, що фінансово-економічна стійкість не може зводитися до суто технократичних показників – бюджетного балансу, рівня боргу чи обсягів резервів. У соціально-філософському вимірі вона постає як відображення мудрості та відповідальності суспільства, його здатності до самоорганізації, передбачення ризиків і вироблення узгоджених рішень, які забезпечують стабільність у довгостроковій перспективі. Стійкість – це також показник рівня довіри: між громадянами й державою, між інституціями

та ринками, між поколіннями, які передають одне одному культурний досвід та фінансові зобов'язання.

Особливе значення має аксіологічний вимір феномену стійкості, де на перший план виходять такі цінності, як справедливість, солідарність, відповідальність, інклюзивність, етичність економічних практик та довіра до інституцій. Без цих засад фінансова система стає вразливою до криз, спекуляцій та соціальної фрагментації. У цьому контексті фінансово-економічна стійкість постає як моральний ресурс суспільства, який забезпечує соціальну згуртованість, зменшує нерівність і сприяє досягненню стратегічних цілей сталого розвитку.

Онтологічний вимір феномену демонструє, що стійкість – це динамічний стан, який постійно відтворюється через взаємодію економічних структур, інституційної довіри та соціально-культурних чинників. Вона формується не автоматично, а завдяки осмисленому вибору суспільства, політичної волі та цілеспрямованому формуванню довгострокових механізмів регулювання, що враховують системні ризики глобалізованої економіки.

Важливим результатом дослідження є висновок, що фінансово-економічна стійкість є ключовим детермінантом сталого розвитку, оскільки забезпечує передбачуваність у прийнятті рішень, стабільність соціальних інститутів, ефективність інвестиційних стратегій та зниження вразливості суспільства до зовнішніх шоків – економічних, політичних, технологічних чи екологічних. Її забезпечення потребує комплексного підходу, який поєднує економічні інновації, інституційну модернізацію та ціннісні орієнтири, спрямовані на тривалі збереження економічної рівноваги і соціальної гармонії.

Отже, феномен фінансово-економічної стійкості слід розглядати як стратегічний ресурс майбутнього, що визначає конкурентоспроможність країн, добробут громадян і здатність людства відповідати на глобальні виклики. У філософському сенсі стійкість стає умовою людського розвитку, де економіка не лише забезпечує матеріальні потреби, а й створює умови для реалізації творчого потенціалу, формування відповідального громадянства та підтримки міжпоколінних зв'язків. Таким чином, забезпечення фінансово-економічної стійкості – це не просто управлінське завдання, а ціннісно наповнений проект, спрямований на формування більш справедливого, збалансованого та стійкого суспільства.

Список використаної літератури

1. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин / пер з англ. А- Ящук, А- Ящук. Київ : Наш формат, 2020. 408 с.
2. Браян К., Гріффітс Т. Життя за алгоритмами. Як робити раціональний вибір / пер. з англ. Катерина Дика. Київ : Наш формат, 2020. 376 с.
3. Бріньолфссон Е., Макафі Е. Друга епоха машин: робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій. Київ : FUND, 2016. 236 с.
4. Бугайчук О. Філософські засади цифрової стратегії організації: аксіологічні, онтологічні, герменевтичні підходи. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia* : Publishing house “Helvetica”, 2024. № 19 (96). Р. 9–18. DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-01>.
5. Бугайчук О. Соціально-філософський аналіз цифровізації економіки. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia* : ZNU. 2025. Випуск 22 (99). Р. 18–25. DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-02>.
6. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Кивлюк О.П. Філософія штучного інтелекту у контексті викликів, можливостей та змін. *Modern innovative strategies in education and science* : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2024. С. 90–103.

7. Воронкова В., Нікітенко В., Метеленко Н. Праксеологічні засади реалізації концепції цифрова людина і цифрове суспільство в умовах глобальних змін. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2024. № 21 (98). Р. 22–31. doi <https://doi.org/10.32782/hst-2024-21-98-03>.
8. Діамандіс Пітер & Котлер Стівенс. Майбутнє ближче, ніж здається. Як технології змінюють бізнес, промисловість і наше життя / пер. з англ. Дмитро Кожедуб. Київ : Лабораторія, 2021. 320 с.
9. Кивлюк О., Гарбар Г., Пунченко О., Арабаджиев Д., Андрукайтене Р. Філософія сталого розвитку в умовах цифрової трансформації як основа збалансованого економічного зростання, соціального добробуту та екологічної стійкості. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2024. № 21 (98). Р. 45–54. doi <https://doi.org/10.32782/hst-2024-21-98-06>.
10. Мар'єнко В. Онтологія інформаційно-комунікаційних технологій як чинник впливу на людину і суспільство: модуси цифрової глобалізації. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers*. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2025. № 22 (99). Р. 68–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-08>.
11. Крупа А., Мар'єнко В. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на цифрову трансформацію суспільства: соціально-філософський аналіз. *Educational discourse: collection of scientific papers*. Kyiv : LLC “Scientific Information Agency Science-technologies-information”, 2025. Volume 52(1-2). С. 53–60 DOI: 10.33930/ed.2019.5007.52(1-2)-7.
12. Рижова І., Павлюк О., Зоря О., Северин К., Бобровський І. Вплив цифрових технологій на освіту в епоху Четвертої промислової революції. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers*. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2023. Вип. 6 (93). С. 144–159.

THE PHENOMENON OF FINANCIAL AND ECONOMIC STABILITY AS A FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: A SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Maiia Horbulia

*Zaporizhzhia National University,
Engineering Educational and Scientific Institute named after Yu. M. Potebny,
Department of Project Management and Administration
Fanatska Str., 10, 69006, Zaporizhzhia, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0002-8514-0672>*

The article provides a socio-philosophical analysis of financial and economic stability as a key factor of sustainable development under conditions of globalization transformations. The purpose of the study is to carry out a theoretical and philosophical analysis of financial and economic stability as a key factor of sustainable development in the context of globalization transformations, as well as to develop a conceptual model for integrating the economic, social, and value dimensions of stability in order to ensure effective governance of societal development. Research methodology. The study of financial and economic stability under globalization transformations was conducted on the basis of a comprehensive socio-philosophical approach that combines economic, social, and value-based analysis. The methodological framework is based on systemic, structural-functional, and institutional approaches, which make it possible to assess financial and economic stability as a complex multidimensional category that integrates economic, social, and ethical dimensions. The essence and key characteristics of financial and economic stability in the context of globalization processes have been identified. The interrelation between financial and economic stability

and the principles of sustainable development at both the national and global levels has been analyzed. The impact of globalization transformations on socio-economic stability and financial systems has been examined. A socio-philosophical model for assessing financial and economic stability has been developed, taking into account economic, social, and ethical aspects. The practical implications of the obtained results for designing strategies aimed at ensuring sustainable development and economic security have been identified. In this study, sustainable development is defined as a strategy for the harmonious combination of economic growth, social justice, and environmental safety. The influence of globalization transformations on financial and economic stability and the social sphere has been analyzed. It is shown that the socio-philosophical approach makes it possible to integrate the economic, social, and value dimensions of sustainable development, forming a comprehensive model of sustainability management under conditions of global change. It is concluded that financial and economic stability is a key factor in ensuring sustainable development, integrating economic, social, and value dimensions in response to the challenges of globalization transformations.

Key words: financial and economic stability, sustainable development, globalization transformations, ontologization, axiological approach.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025